Агазет шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АҨСНЫ

Ареспубликатәҳәынҳҳарратәусҳәарҳа «Аҳснымедиа»

2025 ш. февраль 13 № 9-10 (21 615)

30 шыҟәса инареиҳаны ҳаззыԥшыз

Аԥышәаратә ԥырра

Шарида Торчуа

d Ҳазну ашыҟәс февраль 7 рзы Аԥсны жәлар 30 шыҟәса инареиҳаны иззыԥшыз ахҭыс ҟалеит. В.Г Арзынба ихьз зху Жәларбжьаратәи аҳаиртә баґәааза «Аҟәа» аҟны аԥышәаратә ԥырра мҩаԥызгоз аҳаирплан тәеит.

Ари агәырґьаратә мшы рхы аладырхәырц инеиз ауааԥсыра аҳаирплан атәара аамҭа аааигәахо ианалага, рызегьы рылаԥш ԥьарак акәын иахьхаз –ажәҩанахь. «Абар, абар шәыԥшы, аԥсҭхәаҟәа иахьрывҵыҵыз» ҳәа абыжьҟәа гон. Иубарын зылаґырз ззамҩа иадлан инеиуаз, мамзаргьы аҳаирплан адгьыл иакьысаанза Анцәа иҳәоз.

Аԥышәаратә ԥырра мҩаԥызгоз аҳаирплан Урыстәылатәи Афедерациа ақалақь Москва аҳаиртә баґәааза «Внуково» аҟынтә ишьҭыԥраает. Уи дацааит Аԥсны ахадарахьы акандидат Бадра Гәынба. Иара убас акандидат Москва иҟазааран Аԥснытәи астудентцәа данырԥылоз, Аԥснытәи аҳаиртә баґәааза иазкны азҵаара анирҭа, уи аҭак ҟаҵо иазгәеиҭеит аԥышәаратә ԥырра мҩаԥысраны ишыҟоу, агәаҳәара рымазар, рхы аладырхәыр шрылшо. Убри акәхеит Урыстәыла аҵара зҵо ҳастудентцәа рхаҭарнакцәа аԥышәаратә ԥырра мҩаԥызгоз ари аҳаирплан иацааит.

2023 ш. ноиабр азы Урыстәылатәи, Аԥснытәи аганҟәа В.Г. Арзынба ихьз зху Жәларбжьаратәи аҳаиртә баґәааза «Аҟәа» аиҭашьақәыргылара аҳәынҵқарра-ахазхатә еиҩызаразы Аиқәшаҳаҭра рыбжьарҵеит жәларбжьаратәи авиаеимадара аиҭарҿыцразы.

Ҳазну аамҭазы ашьҭыԥраарҭа, атәаарҭа цәаҳәаҟәа рзы аусураҟәа хыркәшоуп. Ахархәарахь ирыҵоуп аԥыррақәеи аимадарақәеи радиотехникала реиқәыршәаразы адгьылаҿтәи ахархәагақәа.

Жәларбжьаратәи аҳаиртә баґәааза «Аҟәа» еиԥҟьарада аусура хацнаркуеит маи мза 1инаркны.

Аҳаиртә баґәааза «Аҟәа» аԥыжәарақәа ирейуоуп аҳаирпланқәа ҩ-хырхарҭак рыла рыртәара алыршара.

Урыстәылеи Аԥсни рыбжьара авиаеимадара аартра, иара убас абри аганахьала аҳәынҵқаррақәа рыҩбагьы рыбжьара аусеицура арҭбааразы ҳаԥхьаҟатәи ашьаҿақәа азгәаҭоуп. Аԥсны аҳаиртә баґәааза ҩаԥхьа аиҭашьақәыргылара дааразҳа аҵак ду амоуп Аԥсны жәлар зегьы рзы.

Мшаԥымза 6 рзы

Аусԥҟа инақәыршәаны

d Аԥсны аҭыԥантәи ахаланапхгаратә усбарҭақәа рахь алхраҟәа мҩаԥысуеит мшаԥымза 6 рзы.

Аҳәынҵқарра Ахада инапынҵақәа назыгзо Валери Бганба Аԥсны аҭыԥантәи ахаланапхгаратә усбарҭақәа рахь алхраҟәа рымҩаԥгаразы Аусԥҟа инапы аҵаиҩит. «Аҭыԥантәи ахаланапхгаратә усбарҭақәа рахь алхраҟәа рзы» Ареспублика Аԥсны азакәан ахәҭаҷ 5 инақәыршәаны, Аԥсны аҭыԥантәи ахаланапхгаратә усбарҭақәа рахь алхраҟәа мҩаԥгахоит мшаԥымза 6, 2025 шыҟәса рзы», – иазгәаҭоуп Аусԥҟа атекст аҿы.

Иҳаҩсыз алхраҟәа мҩаԥысит 2021 шыҟәса мшаԥымза 11 рзы. Аԥсны ақалақьтәи араионтәи еизараҟәа рдепутатцәа алырхуеит ԥшьышыҟәса ҿхәарас иаҭаны.

Алашара, амиллионқәа, автобусқәа – Аԥсныҟа

Аҩыза ижәҩахыр

d Урыстәылатәи Афедерациа аекономикатә рҿиара аминистр ихаҭыԥуаҩ Дмитри Вольвач амассатә информациа ахархәагақәа ириҭаз аинтервиуҟәа руак аҟны иҳәеит, ианваразтәи ауалафахәы февраль 10 инаркны ашәара ишалаго, уажәы Аԥсны афинансҟәа Рминистрра анапаҿы ишамоу иаҭаху амалкәа зегьы.

«Ареспубликаҿы абиуԥьетуаа руалафахәы афонд есымза иартәоит 700 миллион мааҭ инареиҳаны. Ус анакәха, аҵара ус знапы алаку арҵаҩцәа, аҳаԥьымцәа руалафахәы ԥымкрада ироулоит», – иҳәеит иара.

Урыстәылатәи Афедерациа Апрезидент Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыԥуаҩ Сергеи Владилен-иԥа Кириенко Аԥсны даныҟаз, иазызбан Урыстәылатәи Афедерациа финансла еиқәнаршәауа апрограммала аҵак ҷыда змоу аусмҩаԥгатәкәа рырццакра.

«Абри апрограммаҿы акырза зҵазкуа обиектны иҟоуп ахәыҵтәы Республикатә хәышәтәырҭа аргылара. Уи нап аҳаркит иҳаҩсыз ашыҟәс азы. Еиқәҳаршәоит иҿыцзоу медицинатә техникала, аҳаԥьымцәа азыҟаҳҵоит убри атехника аус адыруртә еиԥш», – иаҵишьит иара.

Урыстәылатәи Афедерациа иҟанаҵо адгылара иабзоураны 2020 шыҟәса инакны 2024 шыҟәсанза иалыршан ареспублика аекономикатә ҟаҵарбақәа 2, 5-нтә рышьҭыхра.

Февраль 7 инаркны Урыстәыла иарҿыцит Аԥсныҟа афымцамч еиқәыршәахарц азы», – иаҵиҵеит иара.

«Еилаҳкаауеит, Аԥсны жәлар афымцамч амамзаара аганахьала агәамҭра рмоуроуп, ҳагьазхиоуп Аԥсны афымцаенергетикатә комплекс зегьы арҿиара инҵкааны алаҵәажәара. Сгәы иаанагоит, абыржәы ицәырҵуа афымцамч азымхара азҵаараҟәа рҭыԥ излаҟәаҳҵо амҩақәа хымԥада еицаҳаԥшаауеит ҳәа», – иаҵишьит Урыстәыла аенергетика аминистр ихаҭыԥуаҩ.

Урыстәылатәи Афедерациа Аԥсныҟа иаанашьҭит асоциал-екoномикатә ҿиара финансла аиқәыршәара иазку 344 миллион мааҭ, иаанацҳауеит Урыстәыла афинансҟәа Рминистрра.

«2025 ш. февраль 6 инаркны Аԥсныҟа идәыҟәҵоуп асоциал- екoномикатә рҿиаразы афинанстә малкәа», – иҳәеит Урыстәыла афинансҟәа рминистр Антон Силуанов.

Урыстәылатәи Афедерациеи Аԥсны Аҳәынҵқарреи еиқәшаҳаҭхеит ареспублика ауааԥсыра уаҩ даҟәгәыґыртә еиԥш фымцала реиқәыршәаразы иҟоу ахыхь амҿехакҟәа риуразы. ПАО «Интер РАО-и» «Амшынеиқәафымцамчи» рнапы зҵарҩыз аиқәшаҳаҭрала, коммерциала иаарышьҭуа афымцамч амҿехак иартәоит 182 миллион кВт сааҭ, ахәԥса акәзар – 830 миллион мааҭ.

Абри аиқәшаҳаҭра ԥарала аиқәыршәара мҩаԥгахоит 2024 шыҟәсазы Урыстәылатәи Афедерациа Аԥсны иазоунашьҭыз, аха иамаиуз афинанстә цхыраара амалкәа рыла. Аԥсны аенергетикеи атранспорти Рминистрра Урыстәыла ашҟа ҵабуп ҳәа аҳәоит иҟанаҵаз адгылареи ацхыраареи рзы.

Аԥсны ашколкәа аҳамҭа бзиаашьҭра, – иҳәеит Урыстәылатәи Афедерациа аенергетика аминистр ихаҭыԥуаҩ Евгени Грабчак. Уи иажәақәа рыла, ари азҵаара атехника аганахьалагьы аус адулоуп, Урыстәыла азхиоуп афымцамч анашьҭра. «Ҳазхиоуп мчхакы ҵбала афымцамч анашьҭра, Аԥсны атәылауаа зегьы ԥымкрада фымцала аҵәҟьа роуит. Февраль 10 рзы Урыстәыла иаанашьҭит 20 автобус, урҭ ақыҵа школкәа ирҭоу аҵаҩцәа зырманшәало, цхыраагза дууп. Аригьы Урыстәыла иҟанаҵаз ацхыраара ҵабуп ҳәа ахнаҳәаауеит Аԥсны аҵара Аминистрра.

Аԥсны араионқәа зегьы хԥа-хԥа автобус рыҵан.

«Машук» аҟынтәи – дыррала рҽеибыҭаны

Аҧышәеимдара

d Абарҭ амшқәа рзы 200-ҚЫК РКЫНЖА Аҧснытәи абжьаратә школқәа рырцаҳцәеи рдиректорцәеи Пиатигорск ақалақь аҿы иҟоу адыррақәа Рцентр «Машук» аҿы аҵарадырратә усмҳаҧгатәқәа рхы рыладырхәуеит, ҳәа адырра Ҟанатцоит Аҧсны аҵара Аминистрра. Адыррақәа Рцентр «Машук» аҵарадырра аусҟ аҿы инагоу аекспертцәа еиднакылеит.

Урт рметодикатә ҷышәа аҿар ирымардоит. «Ҳара ҳҳықәкы хадақәа иреиуоуп – иапҳьагылоу аҵаратә ҳыхрхарта ҳара. Ипхьагылоу Урыстәылатәи аспециалистцәа, аҵарадырраҿы аекспертцәа рколлегацәа рҧышәа рымардоит, ирызнаргоит рметодикатә материалқәеи егьырт русура аартрақәеи. Аиҳызаратә республика аҟынтәи асасцәа иара убас идеилыркааохоит иахьа Урыстәыла иҟоу аҳәычтәы, аҿартә проектқәеи урт рылахәхара шзалыршахои ртәы. Апрограмма анхырҟәшахалак ашьтахь, аиагәа еицынаҳзахо аусмҳаҧгатәқәа ркомплекс аҩпхьаҭатәхоит. Аҭара ганы сыҟоуп, уи зегьы аҳәынҵҟарраб ҿыбаратә еимадарақәеи аҵарадырратә усхкы аҿы аинтеграциатә процесскәеи рыргәгәара аиҿқааҩцәа – Урыстәылатәи Афедерация аҵара Аминистрра, Урыстәылатәи Афедерация анаукеи иреиҳәҳәоу аҵарадырреи Рминистрра, аидгылара «Росмолодеж», Урыстәылатәи аилазаара «Знание».

Аҧсны ашколқәа рырцаҳцәеи рдиректорцәеа раҧхьатәи ргәыҧ Пиатигорск, адыррақәа Рцентр «Машук» аҟынтәи ихынҳәит, – иаанаҵхауеит Shutnik.

Аҵарадырра ашьҭыхра иазку аусмҳаҧгатәқәа аҵаҳцәеа реалархәразы аиқәшаҳәтра алыршан Урыстәыла Ставрополи аҟынтәи Иусбарта анапхгаҩы актәи ихатыпуаҩ Сергеи Кириенко иҟаитаз адгылара.

«Урыстәылан иҳәуз адыррақәа ҳара аҵаҳцәа маҵара ҳакәымкәа, шаарышьҭуа», – иҳәеит Какулиа.

Аҧсназ даара ихәартахон Урыстәылатәи Афедерация аҵара Аминистрра, Урыстәылатәи аилазаара апроектқәа рымазаара, – «Аҿеит алагартә классқәа рырҵаҳы Рузана Кесиан.

Абри инаваргыланы, аурыс быззшәа аҵаҳцәы Нино Елиава ишазгәалтаз аиҧш, Аҧсны Урыстәылеи ирзеиҧшу акультуратә, аҵарадырратә ҳәыҧшылара иаҵанакуеит. Лажәақәа рыла, атәылақәа рыҳбагьы рырҵаҳцәеа зынио апроблемаҟәа еиҧшуп.

Адырратара шыҟалахьоу еиҧш, Ставрополи, адыррақәа Рцентр «Машук» аҟны февраль 6 инаркны 9 азынҳа имҳаҧысуан аҵаҳцәеи адиректорцәеи рҵарадырра ашьҭыхра иазкыз апрограмма.

Ацлабрақәа рхы рыладырхәит 9 таҷлак рхаҵарнакцәа, Аҧсны ахаҵарнакцәагьы уахь иналаҵаны. Аҧснытәи алахәылаҵәа аҧхьахәтә ҵыҧқәа аанырыкылеит: ароботехника (Адриан Озган), афотосахьа (Милана Аҧьба), афыжьеибыҭара (Дамир Арсҭаа). Иара убас алахәхаразы аҳамҭақәа роуит Валерия Ҵыныҵыал (афлористика), Анри Ҵкәуа (аробототехника), Данил Арсҭаа (афотосахьа). Аҧснытәи аҳамҭақәа анапхгаҩы – Лейла Ҟәакәасҟыр, Очамчыра араион аҵара аҟәша анапхгаҩы ихатыпуаҩ. Аҧснытәи акоманда «Абилимпикс» алахәхара напхгара алҧон Аҧсны аҵара Аминистрра аспецималист хада Ґәында Ҟәыҵниа.

Аҧсны аҵара аҳәынҵҟарра ирыхәоит», – иҳәеит Тҟәарчалтәи ашкол агеографиа арҵаҩы Данил Какулиа ацентр аҟны даныхынҳ.

Арҵаҩы хшыҩзышьҭра азиуит арҵаҩцәа зны-зынла атрадициатә схемаҟәа рыла, изышьцылахьоу астандартқәа рыла аусура ишашьцылахьоу.

«Аха афорум аҟны иаха иналкаан иазгәаҵаз аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы ирадициатәым азнеишьақәа ракәын. Сгы иаанагоит, абарт азнеишьақәа аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы алҵшәа бзиа ирыхәшаҵрааҳ», – иҳәеит Ҟакулиа.

Аҧсны аҵара Аминистрра, Урыстәылатәи Афедерация аҵара Аминистрра, Урыстәылатәи Афедерация анаукеи иреиҳәҳәоу аҵарадырреи Рминистрра, аидгылара «Росмолодеж», Урыстәылатәи аилазаара «Знание».

Аҧсны ашколқәа рырцаҳцәеи рдиректорцәеа раҧхьатәи ргәыҧ Пиатигорск, адыррақәа Рцентр «Машук» аҟынтәи ихынҳәит, – иаанаҵхауеит Shutnik.

Аҵарадырра ашьҭыхра иазку аусмҳаҧгатәқәа аҵаҳцәеа реалархәразы аиқәшаҳәтра алыршан Урыстәыла Ставрополи аҟынтәи Иусбарта анапхгаҩы актәи ихатыпуаҩ Сергеи Кириенко иҟаитаз адгылара.

«Урыстәылан иҳәуз адыррақәа ҳара аҵаҳцәеа маҵара ҳакәымкәа, шаарышьҭуа», – иҳәеит Какулиа.

Аҧсназы даара ихәартахон Урыстәылатәи Афедерация аҵара Аминистрра, Урыстәылатәи Афедерация анаукеи иреиҳәҳәоу аҵарадырреи Рминистрра, аидгылара «Росмолодеж», Урыстәылатәи аилазаара «Знание». Аҧсны аҳәынҵҟарра ирыхәоит», – иҳәеит Тҟәарчалтәи ашкол агеографиа арҵаҩы Данил Какулиа ацентр аҟны даныхынҳ.

Арҵаҩы хшыҩзышьҭра азиуит арҵаҩцәеа зны-зынла атрадициатә схемаҟәа рыла, изышьцылахьоу астандартқәа рыла аусура ишашьцылахьоу.

«Аха афорум аҟны иаха иналкаан иазгәаҵаз аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы ирадициатәым азнеишьақәа ракәын. Сгы иаанагоит, абарт азнеишьақәа аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы алҵшәа бзиа ирыхәшаҵрааҳ», – иҳәеит Ҟакулиа.

Аҧсны аҵара аҳәынҵҟарра ирыхәоит», – иҳәеит Тҟәарчалтәи ашкол агеографиа арҵаҩы Данил Какулиа ацентр аҟны даныхынҳ.

Арҵаҩы хшыҩзышьҭра азиуит арҵаҩцәеа зны-зынла атрадициатә схемаҟәа рыла, изышьцылахьоу. Ҳара аҳәынҵҟарра ирыхәоит, ҳәа иҳәеит Дмитри Маршьан.

Аҧсны аҳәынҵҟарра ирыхәоит», – иҳәеит Тҟәарчалтәи ашкол агеографиа арҵаҩы Данил Какулиа ацентр аҟны даныхынҳ.

Арҵаҩы хшыҩзышьҭра азиуит арҵаҩцәеа зны-зынла атрадициатә схемаҟәа рыла, изышьцылахьоу астандартқәа рыла аусура ишашьцылахьоу.

«Аха афорум аҟны иаха иналкаан иазгәаҵаз аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы ирадициатәым азнеишьақәа ракәын. Сгы иаанагоит, абарт азнеишьақәа аҳәыцқәа аҵара дыртраҿы алҵшәа бзиа ирыхәшаҵрааҳ,

Нарцәыԥтә ихынҳәыз

Ауаԥи уи илахьыԥцеи

Борис Қаҵыиа

d Ҩажәихԥа шықәса уажәаԥхьа аредакциахь дымҩахыҵит иқәра иаатәаумшьо еиҽамсыз, зныҟәашәа еиҽкааз, апсҭазаара акыр дышкыднаҟьахьаз зныԥшуаз хатӡак. Дук мыԥцыкәа аредактор хадас иҟаз Борис Максим-иԥа Ҭыжәба дсыԥхьан, уии сареи ҳаибаирдырит. «Абри ԥтоурых змоу, акыр зхызгахьоу уаҩуп. Шәнеиҵажәааны иара изку аматериал азырхиа», – иҳәеит.

е Н.М. Шамба дҳәхеит ҳәа зну абаҳа аҳаԥхьа

Абас иит усҟан агазәт «Апсны» (№22-23. 2001ш) ианыз, ҩаԥхьа ишәыдаагало аочерк. Уи зааҳқыз ипсҭазаара далԥит ианвар 10 2007 шықәса рзы.

78 –тәи аанԥнра дыӡысны 79-тәи аанԥнра дननылеит хәажәкыра 15 рзы иқәреи ишыҟәскәеи еидкыланы урыхәаԥшуазар, усҟан зумҭо Николаи Миха-иԥа Шамба. Деилкьоуп, дласуп, иихәо-иуеиз идыруеит, Челиускинаа рзы ԥсҭазаара, амашьынақәа ирыгу-ирыбзоу аҟаҭаразы Шәыеиқәажәо, иԥьоумшьарц залшом уи игәынкылара ахьеилгоу, ихҭигахьоу, дзынҩахьоу зегьы ахьиҭәалашо. Нас, дызустада Николаи Шамба?

Николаи Шамба диит 1923 шықәса хәажәкыра 15 рзы Очамчыры араион Ҳхьына ақьтан, анхаѳ нага, анхаѳы еибага Миха Осман-иԥа Шамба иҭаацааразәы. 1930 шықәсазы Миха Шамба ихшара аха́ѳык иманы иҭаацеи иареи ихарҳәа Гаграҿа ииасит. Аброуп бжьышықәса зхыҵуаз Николаи ихәычра, иқәыԥшра ахьихигаз. Николаи ибзиҳәаны игәалашәоит 1932 шықәсазы иаԥз асду. «Сҳәычьи, аха ихгәалашәоит акыр мшы инеиԥынкыланы асоура ишаҩыз, аѳнқәа ечыдыргылеит. Ҳәа́ны́ аҳ́ны́ ихаԥлабырц иаԥз командаки ҳаиԥыҩмарраны ҳа́ҟан. «Спартак» захьӡыз аконманда аилазаара иалан 13-ѳык. Ибаҳьаз иаанханы Новгород аконманда акапитанс иамаз Александр Павличови (Гагра дыҳхоит) сареи ҳәаԥ», – иҳәеит Николаи.

Даҽа шықәсқыгьы Николаи игәалашәараҽы наунагӡа иаанхеит. Ари 1933 шықәсазы иҟаз амлакра ауп. Апсныҟа рҿаарҳеит Алада Урыстәылеи Украинеи рҟынтә имлашьуаз ахтәаацәа. «Урт иршәымызт, ирхамызт. Рԥынтә укыр, рԥыс нарыхшәаратәы, агагаҟәа реиԥш ақәын адаѳы ишыҟәызт. Агаѳҟра иаҟәшаәз иԥхраара ҳара апсуаа ишахтцаҿу еиԥш, урт ҵаацәа-ҵааԥеала ишаны ирыдыркылон, ҳаѳнатәеыҵгыс иҟан ԥыҵаык. Ҳҿаԥа еиѳшаны иахфон», – игәалаиршәоит ауаѳ бзиг.

Николаи ибзиҳәаны игәалашәоит 37 шықәсазтәи ашыкәс еиқәатәақәа, иреиҿыеыз аҵеицәа шдырҳуаз, рхы иѳаахар шырымуаз. Дыхраанҵ 1939ш. азы Мраҭашәараҿи Украина иԥоз аидыслараҟәа, Финтәи аибашьра (1940.)

Бжьыкласск рҟынӡа ауп Николаи аҵара дахьаҳьӡаз. Аҵаацәара рҵагылазааашьа уадаѳын. Ииуа ухамҳәауа, иҟаԥҵо уԥымло ҳәа́ ззыԥхәаз ишыҟәса еиқәатҿан арҵ. Уахи-ҽни ҳәаеилаи Шамбеи асержант Романенкои аибашьра иԥнашәаахьоу, иазыҟаҵоу шьоуюы раҳәасаб ала, рнапы иантӡан ҩыԥк аҿарацәа разыҟаҵара. «Ар ирнымиац дхаҵа ҩәҳәоуп» – рхәоит апсуаа. Ҳарас иаҭахузеи, ҽыц иҳәаднагалаз аҿарацәа рхы-рҿҟәа ша́ҳәы́ӡарак анубаалон, аха сѳыԥ ирдыруеит, Челиускинаа рԥхьӡ зху асанаториаҿы, амашьынақәа ирыгу-ирыбзоу аҟаҭаразы Шәыеиқәажәо, иԥьоумшьарц залшом уи игәынкылара ахьеилгоу, ихҭигахьоу, дзынҩахьоу зегьы ахьиҭәалашо. Нас, дызустада Николаи Шамба?

Николаи Шамба диит 1923 шықәса хәажәкыра 15 рзы Очамчыры араион Ҳхьына ақьтан, анхаѳ нага, анхаѳы еибага Миха Осман-иԥа Шамба иҭаацааразәы. 1930 шықәсазы Миха Шамба ихшара аха́ѳык иманы иҭаацеи иареи ихарҳәа Гаграҿа ииасит. Аброуп бжьышықәса зхыҵуаз Николаи ихәычра, иқәыԥшра ахьихигаз. Николаи ибзиҳәаны игәалашәоит 1932 шықәсазы иаԥз асду. «Сҳәычьи, аха ихгәалашәоит акыр мшы инеиԥынкыланы асоура ишаҩыз, аѳнқәа ечыдыргылеит. Ҳәа́ны́ аҳ́ны́ ихаԥлабырц иаԥз командаки ҳаиԥыҩмарраны ҳа́ҟан. «Спартак» захьӡыз аконманда аилазаара иалан 13-ѳык. Ибаҳьаз иаанханы Новгород аконманда акапитанс иамаз Александр Павличови (Гагра дыҳхоит) сареи ҳәаԥ», – иҳәеит Николаи.

Даҽа шықәсқыгьы Николаи игәалашәараҽы наунагӡа иаанхеит. Ари 1933 шықәсазы иҟаз амлакра ауп. Апсныҟа рҿаарҳеит Алада Урыстәылеи Украинеи рҟынтә имлашьуаз ахтәаацәа. «Урт иршәымызт, ирхамызт. Рԥынтә укыр, рԥыс нарыхшәаратәы, агагаҟәа реиԥш ақәын адаѳы ишыҟәызт. Агаѳҟра иаҟәшаәз иԥхраара ҳара апсуаа ишахтцаҿу еиԥш, урт ҵаацәа-ҵааԥеала ишаны ирыдыркылон, ҳаѳнатәеыҵгыс иҟан ԥыҵаык. Ҳҿаԥа еиѳшаны иахфон», – игәалаиршәоит ауаѳ бзиг.

Николаи ибзиҳәаны игәалашәоит 37 шықәсазтәи ашыкәс еиқәатәақәа, иреиҿыеыз аҵеицәа шдырҳуаз, рхы иѳаахар шырымуаз. Дыхраанҵ 1939ш. азы Мраҭашәараҿи Украина иԥоз аидыслараҟәа, Финтәи аибашьра (1940.)

Бжьыкласск рҟынӡа ауп Николаи аҵара дахьаҳьӡаз. Аҵаацәара рҵагылазааашьа уадаѳын. Ииуа ухамҳәауа, иҟаԥҵо уԥымло ҳәа́ ззыԥхәаз ишыҟәса еиқәатә

Аҿыц ҿиаларц

Мышьҭабзиала

d Иаанвар ахыркәшамҭазы, Шәаача аҟалаҟь арҵаратә ҭыҧ хада «Сириус» аҵакырадгьыл аҟны имфаҧысит аҧсышәала зҵакы рацәак ииашамкәаны еиҭагоу аспорт хкы «аҳәеилышьра» – фехтование азы иаарту аҧхьахәгара иазкыз аиндаҭларақәа. Уи иалахәын ҳтәылаҟнытә Коршунов Павел инапхгарала, Аҟәатәи ахәыҵтәы-қәыҧштә спортшкол №1 аҟны зҿазыҟазҵо 7-ѳык аспортсменцәа қәыҧшцәа.

Урҭ рахьтә рыҟәреи рыкапантә ѳаҳарақәеи рҟны аҧхьахәтә ҭыҧқәа ааныркылеит: 2010-2011 ш.ш. рзы ииз арҧарцәа рыбжьара ѳ-хьтәы медалк зыҿрыҧсазтәыз Михаил Џьанба; 2013 ш. рзы ииз арҧарцәа реиндаҭларақәа рҟны аѳбатәи аҵыҧ ааникылеит – Давид Арҳынба, ахҧатәи – Глеб Волков. Аҵыҧхацәа рҟны аҵьаз даҧсахеит – Ирена Бебиа.

Аҳәеилышьра Аҧснытәи Афедерациа Ахада Нина Қапба лажәақәа рыла, рацәак зхымҵуа, ари аҿазыҟаҵаратә гәыҧ ахь иныҟәо зынҳа 19-ѳык роуп, реилазааразҿы арҧарцәа раасҵа аҵыҧхацәа еиҳауп. Азыҟаҵарақәа мфаҧысуеит мчыбжьык ахьтә хынтә–аѳаша, аҧшьаша, асабша, асаат 3 инаркны. Аиндаҭларақәа рҟны аҧхьахәтә ҭыҧқәа ѳба аанызкылаз Михаил, зынҳа хымз роуп иҵуа аҿазыҟаҵарақәа дрылагеижьҭеи. Аха, аамҭакьаҿла алҵшәа бзиақәа раарҧшра илшеит, уи иарҵабыргуеит аҧхьаҟа аихьҳара дуқәа шизыҧшу.

Ажәаҟны ишырҳәо еиҧш, афы ухьымҳартә аласра, ахы ацҵҟьареиҧш аиҿамсра, инапынҵаны агәҿаныза аара ианаамҭоу... уҳәа ҳажәлар ианакәызаалак рхаҭашьа иашьагәыҵу ацәаѳақәа, ззы ихадароу ари аспорт хкы ҳтәылаҟны инарҵбааны аларҵәара амаҳам ҳаамҭазы.

Аха, ишдыру еиҧш, ашәышыҟәсақәа раахыс аҧсуа рҵеицәа рыѳнуҵаҟа згәамчи-зылшеи ирыбзоураны зеилҟьа-еилгәыцәразы, зыжәлар ргәаҵаҿы ҧсра рыҟәымкәа, ргәы ахаанаазгьы иҵымҵәо иаанхаз рацәаѳҳоуп. Урҭ иреиуоуп ҵабыргны аепостә хаҿсахьақәа Абрыскьыли Нарҭ Сасрыҟәеи рыцнагаѳцәа: Ажьгьери-иҧа Қәычуқә, Баз-иҧа Сыкәын, Башныхә Хьыҵ, Аиқәыс-иҧа Ҵыч, Мҵәаҧәача Ҟаҭмас, Ҧшцәы Хәысреб, Мызцы Бакәыра, Инаҧҳа Кьагәа уҳәа шәѳыла.

Арҭ реиҧш иҟаз, аилкьара лаҵәарҳаск ахызмырҵуаз аҵеира ахьеизҳәауаз ажәлар, рынагҳашьала ари аспорт хкы зынҳа иеиҧшымзаргьы, уи иашьашәалоу, акыр иазааигәоу амилаҭҭа хәмарракәа рыман ҳәарада. Иаҳҳәозар, «аҳәызба алаҵара (втыкание ножей с разбега в наклонное дерево), ихынааны игылоу аҵла мамзаргьы иарсу ашьаҟа, иазыҧҵәоу абжьаҳарақ-нытә ауаѳы дыѳны дышнеиуа аҳәызба (аҟама) алаҵара, иналакшаны акәымкәа, иҩәҩәацаҳа уаҟа ианхартә, иѳѳуеит Аҧсны аспорт аҿиара иазку иусумҭаҿы О. Ваханиа. Иара убас, еицырдыруа ажурналист Шь. Камкиа ишәҟәы «Абраскьыл инаиркны иахьанҳа» аҟны ҳаҧхьоит: «ижәытәҳоу ҳәаҭха хкуп–абыцаҵә. Уи аҳәа еиҧшуп аха ипоуп, анаҳара аҟама аҧынҵа иаѳызоуп. Ажәытәан ачынуаа ирыҟәныртон, уажәы аспорт еицлабрақәа рҟноуп рхы иахьадырхәо. Уи ала Европа, адунеи, аолимпиатә хәмарракәа уҳәа ирызкны аиндаҭларақәа мфаҧыргоит». Ус анакәха, аихатә быцаҵә аилаҵара иазку аспорт хкы зынҳаск ҳажәлар ирыцәтәымын ҳазҳәарым...

Ари аспорт хкы ҳтәылаҟны инарҵбааны аларҵәара амаҳам ҳаамҭазы. Аха, иаҳҳысыз ашәышыҟәса, 60-90-тәи ашыҟәсқәа ирыбжьанакыз аамҭақәа рзы, Аҧсны азҿлымҳара ҵаула змаз аспорт хккәа иреиуан уи. Раҧхьаҳа акәны, Аҧсны аҿазыҟаҵаратә ҟәша аартын 1961 ш. рзы, Зегьеидгылоутәи арҵара-ҿазыҟаҵаратә ҭыҧ хада «Ешыра» аҟны. Анаѳс, хара имгакәа, «аҳәеилышьра» разыҟаҵара иазкыз агәыҧқәа еиҿкаахеит ақалаҟьқәа Гәдоуҭа, Гагра, Аҟәа рхәыҵтәы-қәыҧштә спортшколқәа рҟынгьы.

Ҟазарыла ари аспорт хкы аҿарацәа адыҧхьало, аҵьабаа рыдызбалоз азыҟаҵаѳцәа иреиуоуп: В.Григолиа, Р.Џьологәуа, З.Лолуа, Т.Какулиа – Гагра; И.Чантуриа – Гәдоуҭа; Е.Киут, В.Савостин, В.Толочко – Аҟәа. Урҭ рҟазареи рҭакҧхыҟәреи ирыбзоураны, ари аспорт хкы ала, аамҭакьаҿла еиҵааҳахеит имаҷѳымкәа ҳреспубликаҿы мацара акәымкәа, уи анҭытҵ, 90-тәи ашыҟәсқәа раан ихыбгалаз Асовет ҳәынҵқарреи аҳәааныр-цәи зыѳаҳара ҳараку акыр жәлар-бжьаратәи аицлабрақәа рҟынгьы игәышьҭыхгоу ақәҿиарақәа аазырҧшуаз «аҳәеилышьыѳцәа». Урҭ иреиуоуп – Асовет Еидгыла еизгоу акомандазы иқәгылоз, 2000-2016 ш.ш. рзы Гагра араион Ахадара аҿари аспорти русқәа рзы ахеилак ахантәаѳыс аус зуаз Џьамал Анқәаб; «жәлар-бжьаратәи аѳаҳара аҳбаѳ», ҳәа иазхарҵахьаз Едуард Киут; Белорусиа зыҧсҭазаара мфаҧысуаз, еицырдыруа аҧсуа поет, ашәҟәыѳѳы, аҳәеилышьразы аҧсуаа рахьтә раҧхьатәи «Асовет Еидгыла аспорт азҟаза», «Ареспублика Аҧсны Ҳаҭыр зқәу аспорт азҟаза» Иури Лакербаи; абраҟа маҷк инарҵбааны иҳбахә аҳәара ақәнагоуп ҳәа сыҧхьаҳоит, Иури Асҵамыр-иҧа иҷкәын, ари аспорт хкы азы акыр аихьҳарақәа аазырҧшхьоу Алхас Лакербаи.

Асвоет Еидгыла аспорт азҟаза «Ареспублика Аҧсны Ҳаҭыр зқәу аспорт азҟаза», «ҳеаҧсазтәыз азыҟаҵаѳ» Алхас Лакербаи 1982-1989 шш. раан зыҟаҵаѳыс аус иуан Белорусиа ақалаҟьқәа Могилиови, Гроднеи аолимпиатә абиҧара реиҵааҳара ашколқәа рҟны.

1989 ш. инаркны диасит иабдуцәа рцьыҧьахь - Гәдоуҭатәи ахәыҵтәы-қәыҧштә спортшкол ашҟа, «аҳәеилььышьра» азыҟаҵаразы аспорттә мыругақәа маҷымкәа ихатә харҧь ала иаахәаны.

Ѳышыҟәса ирылагҳаны уи раа ҳара илшеит, анаѳс «аҳәеилышьразы» Асовет Еидгыла аспорт иазҟазацәахаз И. Кәыҵниеи О. Голански. 1995 шыҟәсазы днаҧхьан Бразилиаҟа. Адырѳашыҟәсаны уи атәыла дачемпионхеит. 2000ш. инаркны Бразилиатәи еизгоу акоманда азыҟаҵаѳыс дҟалеит, иара ҟәҿиаралатәи инапхгарала урҭ алахәхеит 2002 ш. Бырзентәыла -Афина ақалаҟь аҿы имфаҧысуаз аолимпиада. 2003 ш. рзы ииаҳамҭа Елора Парро, 17ш. зхыҵуа «аҳәааеилышьѳцәа» рыбжьара адунеи ачемпионат аҟны араҳынтә аҧхьахә даҧсахеит. Уи Бразилиа мацара акәымкәа Аладатәи Америка зегьы аспорт аҭоурых аҿы, ари ахкы аҟны раҧхьатәи аҧхьахәгаѳын.

Анаѳс, Бразилиа, Сан-Паулу ақалаҟь аҟны ииаиртит «Аҳәеилышьра Академиа». Уаҟа ауп лҿахьазыҟалҵо, Бразилиа фынтә иачемпионхахьоу, 2009ш. рзы 20 ш. рҟынҳа зхыҵуа ақәыҧшцәа рыбжьара Америка иачемпионхаз иҧҳа Каринагьы.

Аҳәеилышьра Аҧснытәи ашкол аа ҳамҭаҵәа жәахаѳык рҿаҧсартәит «Асовет Еидгыла аспорт азҟаза» ҳәа ахьҳ аиура: Џь.Анқәаб, Е. Боговаиа, А.Карапетиан, Е.Киут, З.Лакоба, А.Лакербаи, И.Лакербаи, В.Савостин, В.Толочко, И.Чантуриа, О. Голански, В. Григолиа, И. Кәыҵниа.

Зыхьҳ нагоу «аҳәеилышьра» Аҧснытәи азҟазацәа ируаҳәку Заур Лакоба диижьҭеи сынтәа 85 ш. ҵуеит. Заур Евстафи-иҧа диит 1940 ш. рзы Украина, Славута ақалаҟь аҟны, аррамаҵзуѳы иҵаацәарацәы. Аҵьынҵьтәылатә еибашьра дурацәы. Аҵьынҵьтәылатә еибашьра дурацәы. Аҵьынҵьтәылатә еибашьра дур